

گزارش جلسات برگزار شده توسط گروه‌های علمی فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران

گروه علمی: ارتقای سلامت

تاریخ برگزاری جلسه: ۱۴۰۴/۰۱/۲۷

موضوع جلسه: حمل و نقل پاک - رویکرد انسان‌محور

تهیه کننده: دکتر محمدحسین تقدیسی

اعضای حاضر در جلسه (حضور، مجازی)

دکتر کامران باقری لنکرانی؛ دکتر لیلا آزادبخت؛ دکتر محمدحسین تقدیسی؛ دکتر فاطمه رخشانی؛ دکتر عبدالرحمن رستمیان؛ دکتر علی رمضانخانی؛ دکتر محمدجواد کبیر؛ دکتر علیرضا مصداقی نیا؛ دکتر حسین ملک افضلی اردکانی؛ دکتر کاظم ندافی؛ دکتر عباس استادتقی‌زاده؛ دکتر حمید الله‌وردی‌پور؛ دکتر محمدصادق حسونند؛ دکتر مریم خیام‌زاده؛ دکتر رضا سعیدی؛ دکتر هرمز سنایی نسب؛ دکتر داود شجاعی‌زاده؛ دکتر محمدعلی کیانی؛ دکتر علی واشقانی فراهانی؛ دکتر انسیه جمشیدی؛ دکتر پیام روشنفکر؛ دکتر مهدی حسن‌زاده اصفهانی؛ دکتر سید جمال‌الدین شاه‌طاهری

خلاصه موضوعات مطرح شده در جلسه:

جلسه گروه ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی در روز چهارشنبه ۲۷ فروردین ماه با موضوع «حمل و نقل پاک، رویکرد انسان‌محور» با حضور اعضای گروه و همچنین کارگروه کاهش مخاطرات سلامت تشکیل گردید که حاضرین بصورت حضوری و مجازی پس از استماع سخنرانی‌های پیرامون آلودگی هوای شهرهای بزرگ و صنعتی و راهکارهای کاهش و کنترل آن و همچنین ضرورت حمل و نقل پاک و اقدامات لازم به بحث و تبادل نظر در این موضوع پرداختند.

حمل و نقل پاک به روش‌های جابه‌جایی کم‌آلاینده مانند پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری، استفاده از وسایل نقلیه عمومی و خودروهای برقی اشاره دارد. این نوع حمل و نقل نقش مهمی در توسعه پایدار شهری ایفا می‌کند، زیرا: آلودگی هوا و ترافیک را کاهش می‌دهد؛ با افزایش فعالیت بدنی، به بهبود سلامت جسمی و روانی شهروندان کمک می‌کند؛ به حفظ محیط زیست و کاهش اثرات تغییرات اقلیمی یاری می‌رساند.

توسعه شبکه گاز رسانی (سوخت پاک)، کاهش گوگرد سوخت و تبدیل کاربراتور به انژکتور از تجارب موفق در راستای کاهش آلودگی هوا محسوب می‌شوند. با این حال فقط در شهر تهران سالانه بیش از ۳۷۰۰ نفر بصورت مستقیم و ۹۰۰ نفر به دلایل منتسب به آلودگی هوا جان خود را از دست می‌دهند. این آمار در سطح ملی بیش از ۵۰

هزار نفر در سال برآورد می‌شود. طبق برآوردها ۸۸ درصد آلودگی هوا در شهرهای بزرگ ایران ناشی از خودروها و موتورسیکلت‌ها می‌باشد.

برنامه‌ریزی شهری با رویکرد انسان‌محور و سیستماتیک، یکی از مهم‌ترین ضرورت‌ها برای ارتقای کیفیت زندگی و سلامت شهروندان است. این نوع برنامه‌ریزی، با تمرکز بر نیازهای انسان به جای خودرو محور و درآمد محور، به کاهش ترافیک، آلودگی هوا و افزایش فعالیت بدنی کمک می‌کند که همگی از عوامل کلیدی در بهبود سلامت عمومی هستند.

در ایران، با توجه به چالش‌هایی مانند تراکم جمعیت، آلودگی‌های زیست‌محیطی و ناکارآمدی سیستم‌های حمل‌ونقل، اتخاذ رویکردی منظومه‌ای که تعاملات بین بخش‌های مختلف شهر مانند حمل‌ونقل، مسکن، فضاهای سبز و خدمات عمومی را به صورت یکپارچه در نظر بگیرد، ضروری است. برای جلب توجه مدیران شهری، می‌توان به نمونه‌های موفق جهانی اشاره کرد که با طراحی انسان‌محور، نه تنها کیفیت زندگی را بهبود بخشیده‌اند، بلکه هزینه‌های اقتصادی ناشی از مشکلات شهری را نیز کاهش داده‌اند.

طراحی مبلمان شهری مناسب و استفاده از خودروهای پاک، به کاهش آلودگی و افزایش ایمنی کمک می‌کند؛ اما اگر دسترسی به این امکانات برای همه اقشار جامعه فراهم نشود، نابرابری‌ها تشدید خواهد شد. توسعه پایدار و انسان‌محور، با ایجاد فضاهایی برای پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و تعاملات اجتماعی، می‌تواند این چالش‌ها را برطرف کند.

مدیران شهری باید با ارائه داده‌های آماری از تأثیر مثبت این رویکرد بر سلامت و اقتصاد، متقاعد شوند که سرمایه‌گذاری در این حوزه، راهکاری مقرون‌به‌صرفه و بلندمدت است.

به عنوان مثال گمان می‌شود که خوردو محوری و توسعه بزرگراه‌ها به افزایش سرعت تردد در شهر تهران انجامیده است. حال آنکه متوسط سرعت تردد در تهران در حدود ۲۵ کیلومتر در ساعت باقی مانده است.

از حدود ۲۰ میلیون تردد روزانه در تهران ۵۵ درصد در مسافت زیر ۵ کیلومتر و ۲۰ درصد برای مسافت کمتر از دو کیلومتر است. این سفرها ظرفیت دارند تا به سرعت به حمل و نقل پاک مانند پیاده روی و دوچرخه تبدیل شوند.

برای غلبه بر موانع، می‌توان از راهکارهایی مانند مشارکت بخش خصوصی، آموزش عمومی و اجرای پروژه‌های آزمایشی در مقیاس کوچک استفاده کرد. به عنوان مثال، بهبود کیفیت خودروها و توسعه حمل‌ونقل عمومی پاک، اگر با یارانه‌های هدفمند و تشویق شهروندان به استفاده از آن همراه شود، می‌تواند مؤثر باشد. همچنین، طراحی انسان‌محور باید با توجه به نیازهای فعلی و آینده شهروندان انجام شود تا پایداری شهر تضمین گردد. این اقدامات، با تأکید بر ضرورت توجه به سلامت و رفاه جامعه، می‌تواند توجه مدیران شهری را جلب کرده و آن‌ها را به سمت برنامه‌ریزی هوشمندانه‌تر سوق دهد.

شواهد جهانی نشان داده‌اند که شهرهایی که از HIA و SIA در برنامه‌ریزی حمل و نقل پاک استفاده کرده‌اند، شاهد صرفه‌جویی در هزینه‌های بهداشتی و افزایش بهره‌وری اقتصادی بوده‌اند. برای مثال، گسترش مسیرهای

دوچرخه‌سواری در شهرهایی مانند کپنهاگ نشان داده است که این رویکرد نه تنها سلامت شهروندان را بهبود می‌بخشد، بلکه اقتصاد محلی را نیز تقویت می‌کند.

برای دستیابی به شهرهایی سالم، پایدار و عادلانه‌تر، ضروری است که HIA و SIA به عنوان بخش جدایی‌ناپذیری از فرآیند طراحی و اجرای پروژه‌های حمل و نقل پاک در نظر گرفته شوند. این ابزارها با ارائه داده‌های علمی و شواهد قابل اتکا، به برنامه‌ریزان شهری کمک می‌کنند تا تصمیم‌هایی آگاهانه‌تر اتخاذ کنند که در نهایت، کیفیت زندگی همه شهروندان را بهبود می‌بخشد.

هر چند هر نوع برنامه‌ریزی می‌تواند با توجه به الگوهای جهانی متنوع‌تر و نوآورانه‌تر شود ولی صرف‌گرفته‌برداری از مدل‌های جهانی و بی‌توجهی به فرهنگ و همبافت کشور منجر به راه‌حل‌های ناپایدار و ناموفق می‌گردد. در توسعه حمل و نقل پاک حتماً باید به همبافت کشور و عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی وضع موجود توجه کرد و با رویکردی همه‌جانبه و ریشه‌ای به این موضوع پرداخت.

توصیه‌های مطرح شده:

- برنامه‌ریزی شهری با رویکرد انسان‌محور و سیستماتیک
- اتخاذ رویکردی منظومه‌ای بین بخش‌های مختلف شهر مانند حمل و نقل، مسکن، فضاهای سبز و خدمات عمومی
- طراحی مبلمان شهری مناسب و استفاده از خودروهای پاک
- توسعه پایدار و انسان‌محور، با ایجاد فضاهایی برای پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و تعاملات اجتماعی
- بهره‌مندی از مشارکت بخش خصوصی، آموزش عمومی و اجرای پروژه‌های آزمایشی در مقیاس کوچک برای توسعه حمل و نقل پاک مانند پیاده‌روی و استفاده از دوچرخه
- استفاده از HIA و SIA در برنامه‌ریزی حمل و نقل پاک به جهت صرفه‌جویی در هزینه‌های بهداشتی و افزایش بهره‌وری اقتصادی
- توجه به فرهنگ و همبافت کشور در برنامه‌ریزی حمل و نقل پاک